

mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985

RUGSĖJO MĖN. 28 d. / SEPTEMBER 28, 1985

PART TWO — Nr. 190(35)

Idėjos Juozo Brazaičio raštuose

Penktajam „Raštų“ tomui pasirodžius

JUOZAS KOJELIS

Juozas Brazaitis. Raštai. V tas tomas. Religinės refleksijos. Lietuviai be tėvynės. Visuomeniniai rūpesčiai. Ano meto aktualijos. Laiškai iš keliolikių. Papildymai. Redagavo Alina Skrupskelienė ir Česlovas Grincevičius. Chicago: I Laisvė fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, 1984. Spausdino „Draugo“ spaustuvi. Aplanas ir viršelis Ados Sutkuviėnės. 548 psl. Kaina — 15 dol. Gaunama „Drauge“.

Per penkerius metus, pradedant 1980-aisiais, knygų lentynose išsiriškavo Alinos Skrupskelienės ir Česlovo Grincevičiaus suredaguoti ir dailiu dail. Ados Sutkuviėnės viršeliu ir aplanku papuošti Juozo Brazaičio penki Raštų tomai. Tai išliekantis paminklas 1974 m. mirusiam Juozui Brazaičiui, literatūros mokslininkui, kritikui, pedagogui, visuomenininkui, valstybininkui, rezistencinės ideologijos kūrėjui, strategui ir rezistentui. Poetas Bernardas Brazdžionis Brazaičio vaidmenį lietuvių tautos istorijoje yra taip nusakęs: „Juozas Ambrzevičius-Brazaitis įrodė, kad viename turtingos dvasios asmenyje, gyvenimui ir tėvynei pareikalavus, turinėjai gali reikštis mokytojas ir mokslininkas, žurnalistas ir visuomenininkas, politikas ir valstybininkas, rezistencijos kovotojas ir vadas“ (I Laisvė, 1975 gruodis).

Redaktoriai ir leidėjai. I Laisvė fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, savo užmoji pavyzdinai atliko: kaip buvo suplanuota, per rekordiniai trumpą laiką išleido visus penkis toms su penktajame tome išspausdintu visų tomų vardinu ir klaidų atitaisymu. Skaitant dar užkliūva viena kita nepastebėta korektūros klaida, bet aplamai pastebėti ir nepastebėti klaidų nedaug. I tuos toms dar netilpo daugelis Brazaičio raštų, pvz. knyga *Vienų vieni*, Juozo Daumanto *Partizanų* papildai ir nemaža straipsnių, paskelbtų periodikoje. Iš antros pusės, paskelbta nemaža tokių, kurie niekur nebuvo pasirodę. Malonu patirti, kad Brazaičio raštų leidimas dar bus tęsiamas.

Pirmojo Raštų tomo pastabose redakcija pareiškia atsakanti „tematinio-idėji-

Kun. dr. Pranas Garšva, prof. Juozas Brazaitis ir kun. (vėliau vyskupas) Pranas Brazys 1955 metais, kada tuometinis „Drabinko“ redaktorius Brazaitis išleido abu kunigus į Marijonu vienuolijos kapitulą.

Nuotrauka Vytauto Mazelio

no skirstymo, o taip pat ir chronologinės eilės“. Tačiau iš tikrųjų tam tikra prasme pastebimas ir tematinis sugrupavimas, ir chronologinis ritmas. Pirmieji du tomai skirti grynai literatūrinėm temom, trečiamieji jau paliečiami ir kitų kultūros sričių klausimai, ketvirtajame — susitelkta ties kultūrininkais ir kultūros bei švietimo rūpesčiais, bet taipgi jau iškyla ir visuomeninė — rezistencinė tematika, kuriai iš pagrindų skirtas penktasis tomas. Čia taip pat prisiglaudė keliolika Brazaičio straipsnių, kurie savo tematika priklausytų pirmiesiems tomams. Tai ne priekaištas redakcijai, bet padėka, kad vėliau surasta medžiaga įglausta į Raštų seriją, o ne palikta dūlėti archyve ar periodikoje. Papildymuose sudėta 14 straipsnių, iš kurių devyni dar niekur nespausdinti, o taip pat po vieną latvių ir estų kalbomis.

Brazaitis — kultūros ar politikos žmogus?

Daugelis kultūrininkų apgailestauja, kad gimes kultūrai Brazaitis, atsidūręs tremtyje, savo jėgas atidavęs nevaisingai politikai. Lietu-

viškoji kultūra dėl to patyrusi nuostolių. Tad kas iš tikro Brazaitis — kultūros ar politikos žmogus?

Daugeliui jau vien politikos žodis sukelia valdymo galios, jos naudojimo ir piktnaudžiavimo bei partinių rietųjų asociacijų. Dirbdamas Vlike, Brazaitis su tokia politika turėjo susidurti, ir tai jį slėgė. Ne kartą tuo laiškuose bendraminčiams nusiskundavo. Tačiau, ko daugelis nesupranta, Brazaitis be skundo prisidūręs rezistencijos naštai. Juozo Girmiaus žodžiais, „kas kitiems buvo tik politika, jam buvo rezistencijos šventa pareiga. Jai save aukojo, nepaisydamas, kad šioj veikloj jam buvo lemta tik kortelė patirti“ (LKMA *Suvažiavimo darbai*, X t., 57 p.).

Penktajame Raštų tome randame tuo klausimu paties Brazaičio pasisakymų. Kad jis nebuvo koks perbėgėlis iš vieno veiklos lauko į kita, o kultūrą ir rezistencinę politiką organiškaiai rišo, aiškėja jau iš prieškarinių pasisakymų XX *Amžiaus* vedamuosiuose, pvz.: „Visi turi būti kūnu ir dvasia pozityviai ir aktyviai pasinėre valstybės reikaluose ir jos gyvenime“ (286 p.); „Vyčio kryžiaus nešiojtojai... (atneša) ir mūsų

gūdžiamam metui šauksmą: ne tam mes vargom, ne tam ir anie tautos vaikai paaukoti, kad gyvieji užmirštų laisvę, kad užmirštų kovas ir budėjimus“ (260 p.).

Tas pačias idėjas jis skelbia ir atsidūręs tremtyje, tik valstybės reikalais rūpėčius pakeitęs rezistencija. Kai politika turi tendenciją ryškinti skirtingumus, rezistencija tampa veikimo jungtimi. Kalbėdamas apie 1940-1941 m. bolševikų okupaciją, taria: „Rezistencija sujungė visokių nusistatymų žmones, pasiryžusius kovoti su okupantu. Aktyvistų frontas buvo pirma naujų laikų rezistencinė organizacija, rezistencijos lopšys“ (134 p.). Rezistencijos ir politikos santykis iškyla rezistencinių ir politinių organizacijų aptarimuose: „Rezistencinė kovos organizacijoj telkiasi tie, kuriems pirmiausia rūpi pasipriešinimo akcija. Dėl programinio vidaus vieningumo jie nelinkę sukti sau galvos... Kai politinėms grupėms būdingas užsikonservavimas senosiose doktrinų formulėse ir polinkiuose laimėti valdžią, tai rezistencinėms kovos organizacijoms būdingas veržlumas ir praktinį veikimą ir polinkis ieškoti naujų susigrupavimo pagrindų“ (137-8 p.).

Rezistencijos samprata Brazaitis ilgainiui iš pasipriešinimo Lietuvos pavergėjui, Vakaruose prieinamomis priemonėmis, praplėtė ir pasipriešinimą kitai dvilypei grėsmei: a) iš Rytų ateinančiai infiltracijai į lietuvių dvasią — „smurto, klastos, demagogijos ir kitų totalistinės dvasios metodų“ ir b) grimzdinimui „Vakaruose išaugusį ramybės geismą, kuris veda į oportunistą ir kapituliaciją“ (153 p.). Ir tokiai nelemtai Rytų ir Vakarų itakai jis skelbia pasipriešinimą: „...kova dėl lietuviško reikalo tegali būti prasminga, pagrįsta ir viltinga, kol „principai bus statomi aukščiau už oportunistą“.

Kova už juos bus vykdoma visuotinai, totaliai; moralės dėsniai vadovaus veiklos kryptiai ir tarpusavio

santykiams; tie patys reikalavimai bus taikomi kitiems kaip ir sau“ (154 p.).

Lyg Nemuno srovė ties Rambynu, Brazaitis ramia dinamika rezistencijos darba tęsė net tada, kai jo širdis jau buvo sprogsi. Paskutinieji du didesni darbai, kuriuos atliko prieš mirtį, buvo skirti rezistencijai: 77 puslapių leidinys *Vienas iš rezistencijos kartos*: dr. Pranas Padalis ir studija *Lietuvos žydų likimas ir Laikinoji Lietuvos vyriausybė*. Pats ligos sunaikintas, susimąstęs prie Padalio kapo, į ateitį Brazaitis žiūri tokia melancholiška viltimi: „Trauksis tos generacijos, tos rezistencinės generacijos, asmenys. Bet yra viltis, kad jie bus palikę ar pažadine gyva kitiems rezistencinė dvasią. Tokią dvasią, kuri asmenį darytų asmenybe, pranašesne už aplinkos asmenis, tesirūpinusius savo „aš“, kuri Lietuvai paliktų indėlį... Tokia patikima istorijos raida. Ir mūsų išieviu istorijos“ (Raštai, IV t., 405 p.). Studija *Lietuvos žydų likimas ir Laikinoji Lietuvos vyriausybė* turėtų vietos rasti VI-me Raštų tome.

Analizės nepakanka

Pastaruoju metu mūsųose labai madingi simpoziumai, problemų moksliniai tyrinėjimai, analizės. Žvilgsniai į išievią, žvilgsniai į Lietuvą, liuanistinio švietimo moksliniai tyrinėjimai, anketų interpretacijos — tai temos, užgožiančios konferencijų, suvažiavimų, seimų ir kongresų programas. Visa tai gerai, tik bėda, kad tie „moksliniai tyrinėjimai...“ moksliniais tyrinėjimais ir pasilieka. O ne kartą tyrinėjamos problemos, kurios, anot vieno mūsų filosofo, yra savaime aiškios. Brazaitis klausimų svarstymus irgi paprastai pradeda analize. Tai lengvai pastebės skaitytojas, versdamas penktojo Raštų tomo lapus. Štai charakteringos straipsnio temos: „Apie kultūros reikalą tremtyje“, „Budėjimas naktį“, „Pavargimo grėsmė“, „Srovė ir uola“, „Rytai ir Vakarai mums“, „Vienybė, iliuzija, utopija“, „Laisvinimo problemos“, „Žmonės ir idealai laiko tėkmėje“ ir kt.; keli rašiniai tarptautinės politikos klausimais ir net 19 vedamųjų iš prieškarinio XX *Amžiaus* skaitytoją stebina analizių įžvalgumu. Bet Brazaitis analize nepasitenkina, nes, jo žodžiais, „viena analizė tegali silpninti dvasią“, todėl „konstruktyvios išvados visada prašosi padėties analizė“ (114 p.). Ir daugiau negu pačios analizės skaitytoją stebina paprastais žodžiais, aiškiomis sąvokom, elegantiškai ritmingais sakiniiais, reiškiamos ir logiškai pagrįstos konstruktyvios išvados.

Štai pora pavyzdžių. Įrodes faktiškai pavargimo grėsmė, itakai jis skelbia pasipriešinimą: „...kova dėl lietuviško reikalo tegali būti prasminga, pagrįsta ir viltinga, kol „principai bus statomi aukščiau už oportunistą“.

Kova už juos bus vykdoma visuotinai, totaliai; moralės dėsniai vadovaus veiklos kryptiai ir tarpusavio

Šiame numeryje:

Padėka ir viltis.
Idėjos Juozo Brazaičio raštuose — penktajam „Raštų“ tomui pasirodžius.
Naujas lietuvių kalbos vartosenos vadovas.
Vlodo Šlaito eilėraščiai.
Nuomonės ir pastabos.
Nauji leidiniai.
Literatūros vakaras Chicagoje.
Drobėje ar granite pagauti žmogaus patirtį.
Ateitininkų kongreso dailės parodą aplankius.
Renginiai šį rudenį.

Kertinė Parastė

Padėka ir viltis

Pamokslas per šv. mišių liturgiją, baigiant Ateitininkų jubiliejinį kongresą Chicagoje 1985 m. rugsėjo 2 d.

Dėkokite Viešpačiui, nes jisai geras, jis maloningas per amžius...
Dėkokite Aukščiausiam Dievui, nes jis maloningas per amžius.

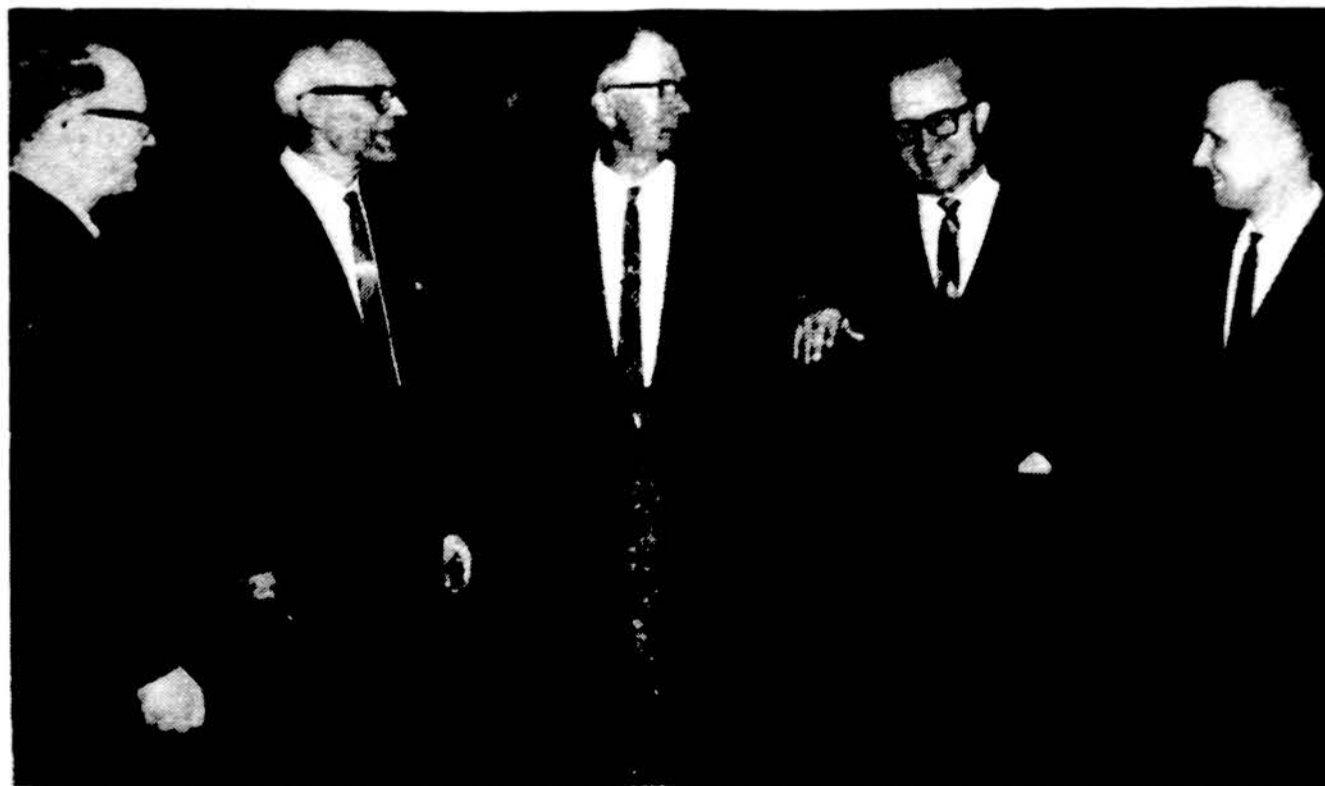
— Ps. 136.

Kaip iškilmingo choralo ritmas, šios psalmės gaida nori mums išreikšti didelę tiesą — padėka yra ne tik išraiška, bet giliausioji priežastis dvasinės laisvės ir džiaugsmo, kuris spontaniškai veržiasi iš mūsų asmenis pačių slapčiausių gelmių. Tai *dėkingumo* nuotikos pergyvenimas. Dėkingumas gimsta, kada mes esam nelauktai nustebinti kokio nors nepaprastai gražaus ir palaimingo įvykio. Pvz., stauga prieš mūsų akis pasirodo laumės juosta, vaikstant gamtoje ir stebint saulėlydį ar atsigulius pievoje anksti rytą ir matant kaip nuostabiai žaidžia spalvos rasos lašeliuose, arba visiškai netikėtai nigrįstas lakštingalos suokimas... Šie ir panašūs nelaukti įvykiai mūsų yra išgyvenami kaip *Dovana*. Šitokiais atvejais mums subangavęs dėkingumas turi nuostabią, pabudinantią iš nuobodulio ar letargijos, pakeliantį galią. Tai yra laisvinanti, išsi-barsčiusi ir gal mūsų jau pamirštus gėrio momentus sujungianti galia, labai panaši į *malda*. Dėkingume, kaip ir maldoje, iškyla ir susilieja trys svarbiausieji širdies ir dvasios veiksmi, būtent: *garbinimas* arba gyrius, nes jisai yra iššauktas vertybių intucijos; *laiminimas* — grynai religinio pobūdžio pergyvenimas, nes jis pasireiškia, kada įvairios dovanos, kurias mes nelauktai gauname, pergyvenamos, kaip „iš anapus“ gauta palaima; ir, pagaliau, *padėka*, kuri išreiškia asmenišką užsiangažavimą, išjautimą ir jautrų atsakymą į dovaną. Mes per šias tris ar keturias dienas, kurioms nuoširdžiai rengėmės ir nedrąsiai tikėjomės pasisekimo, buvom tiek ir tokiomis nelauktomis dovanomis praturtinti, kad sunku surasti atitinkamų žodžių išreikšti tam visuotinam subangavimui, kuris spontaniškai, lyg banga, džiaugsmingo entuziazmo ir giliai pajustos meilės banga,

užliejo visus jau nuo pat pirmo vakaro, kada literatūros, muzikos ir meno kūri-nių sužėrijimas, perteiktas mums daugiausia per mūsų jaunųjų šeimoms narių rankas, užkūrė šita nuostabų židinį. Apie jį mes ir būrėmės ir kurio akivaizdoje, lyg misterija, vystėsi visa Kongreso programa. Ar galės kas pamiršti tą vakaro mistiką, kuri apgaubė visus, žengiant ir sekant kryžių Tėvynės vakare? Ar lengvai išdils iš atminties iškilmingųjų mišių liturgija ir mūsų jaunųjų, 20 šimtmečio vaidilučių, malda į Mariją?

Evangelijose minimas graikų kalbos žodis KAIROS. Juo buvo norima išreikšti tuos palaimos, vidaus pasaulio suspindėjimo momentus, kurie mus uždega sielos palaima ir nuostaba, nes jie mus „užklumpa“ visai nepasirėngus, todėl mūsų pergyvenami kaip *dovana*. Šitais KAIROS momentais asmuo visas pabunda, stebuklingai nauja šviesa tampa nuskaidrinta ir mūsų aplinka, daiktai įgyja naują žavesį... Viskas tarsi dainuoja. (Prisiminkim mūsų Maironį, taip nuostabiai suspindėjusį jaunatve: „... taip giedra ir linksma, tiek šviečia vilties! Vien meilę norėtum dainuoti...“)

Reikia rinkti tuos neišsakomos palaimos momentus, kaip retus brangakmenius, nes jie būtini mūsų asmens brendimui, siekiant vis tobulesnio orumo ir kilnumo laipsnio. Kiekvienas iš mūsų esam apdovanoti — mums yra suteiktas daugiau negu deimantas ar koks retas brangakmenis. KAIROS suspindėjimas mūsų kasdienoje yra mums nedviprasmiškas priminimas, kad toji mums neužtarnautai suteiktoji *dovana* — tai ne brangus metalas, sunkus ir nesikeičiąs, bet raslaptinga gyvybe virpęs *dvas*, kurį būtina nuolat rūpėti, apsaugoti. (Nukelta į 2 psl.)

Juozas Brazaitis Lietuvių Fronto Bičiulių stovykloje 1963 metais. Iš kairės: Vytautas Vaitiekūnas, Juozas Brazaitis, Stasys Barzdukas, Leonardas Valukas ir dr. Kazys Ambrozaitis. Nuotrauka V. Plodžinskio

Idėjos Juozo Brazaičio raštuose

(Atkelta iš 1 psl.)

neapkyntos dvasios oponentui nurungti „pastatyti diskusiją, vedamą kooperavimo dvasia tiesiai surasti“, d) „veikimas ... pabarimais, komanda kitiems mūsų sąlygomis nėra sveikas, e) darbų veikimą „reikia pastatyti prieš žodžių veikimą“ ir t.t. (108-118 p.).

Kitas pavyzdys. 1953 m. I Laisvę paskelbtame straipsnyje „Srovė ir uola“ Brazaitis nagrinėja lietuvių politinės diferenciacijos kelius ir daro išvadinis siūlymus (129-139 p.). Tai buvo laikas, kai pats Brazaitis buvo skaudžiai paliestas Vlike sukeltų intrigu ir vyko stiprus susidūrimai tarp frontininkų ir krikščionių demokratų dėl nepasaulėžiūrės politikos. O Brazaitis, tarsi tos kaitros nepalietas, ramiai analizuoja politinių partijų ir rezistencinių sąjūdžių kilmę, darbus, skirtumus ir panašumus, o išvados rekomenduoja idėjas, formuluotas svarstymuose apie valstybės pagrindus leidinyje *I pilnutinė demokratija*.

Temų aktualumas

Lietuvoje ir išeivijoje paskelbtuose publicistiniuose straipsniuose Brazaitis kelia klausimus, kurie aktualūs visam laikui, o ne tik tai dienai, pvz., minėjimų prasmė, keliai į vienybę, privati iniciatyva visuomeniniame veikime, Lietuvos išsilaisvinimo perspektyvos, politinių srovių ir sąjūdžių evoliucija Vakaruose ir pas mus ir t.t. Net laiškuose iš prieskarinių žurnalistų kelionių į Latviją, Suomiją ir Lenkiją (317-390 p.), spausdintuose *XX Amžiaus dienraščio*, Brazaitis ir šiandien nepraradęs aktualumo. Mat jo visi stebėjimai ir pastebėjimai vis atsikreipia į lietuviškuosius interesus.

Susipažinkime su kai kuriomis jo taupiais žodžiais dėstomais išvados anksčiau minėtais klausimais. Del minėjimų prasmės jau 1940 m. jis rašė, kad „tautos šventės yra viena iš geriausių progų ne tik po praeitį nardyti, o įdiegti visuomenei bendrus siekius... idėja tada daros gyva ir ima gyvenimą formuoti, kada iš atskirų žmonių galvų ji išeina, kada pereina per šviesuomenę ir nusileidžia į visuomenės protus ir širdis. Šitokių būdu anas visokių iškilnių šablonas gali gauti naujos gyvybės, paskatinamosios galios ateitį... Dabarties atsirėmė, galime žvelgti į ateitį“ (303-304 p.).

Apie vienybę: „Juo garsesnė yra vienybė lūpose, juo ji yra tylesnė darbuose“ (155 p.). „Yra pati didžiausia klaida ir

Juozas Brazaitis Los Angeles 1963 metais — rašytoja Alė Rūta jam įteikia Los Angeles Lietuvių Fronto Bičiulių sambūrio adresą.

iluzija, kad vienybė palaikoma tikslu“ (158 p.), ogi „klaidos mėgsta puoštis šauniomis frazėmis“ (297 p.), kai tuo tarpu „didžiosios tiesos dažniausiai paprastos. Jos tokios paprastos, kad net minios nuostabos nekelia“ (297 p.). „Yra vertybių, kurias tenka labiau branginti už vienybę — netgi vienybės kaina. Tarp jų yra ir laisvė, ir teisė, ir teisingumas, ir moralė, ir žmoniškumas ir t.t.“ (159 p.).

Jau keli dešimtmečiai, kai mūsų diskutuojamas privačios iniciatyvos klausimas. Pateikiu lietuvių gyvenimo vadovietes ar įsivaizduojančias ten esančias, privačios iniciatyvos reikšmę dažniausiai neigia. Brazaitis dar Nepriklausomoje Lietuvoje 1938 metais rašė: „privati iniciatyva gali būti puikus taktinis valstybinio masto interesams“ (262 p.). Jis dėstė, kad žmogaus vertė remiasi darbu, o ne užimamomis pareigomis ar priklausymu kokiam grupei. „Homo locum ornat, sed non locus hominem“. Išeivijoje ta mintį dar stipriau pakartojo: „Neįmanoma patikrinti, ar kolektyvinė, veiksmų, ar individualinė iniciatyva yra daugiau nuveikusi net Lietuvos laisvinimo ir lietuviybės išlaikymo darbe“ (116 p.).

Kalbėdamas apie Lietuvos išsilaisvinimo ar išsilaisvinimo perspektyvas, jis jau 1954 m. įspėjo planuoti „ilgos distancijos kovą dėl Lietuvos ir lietuvių“ (101 p.). „Laisvės kelyje nepakanka rūpestingai kartoti bendrus laisvinimo žodžius, o reikia numatyti konkrečius uždavinius kiekvienam metui, kiekvienam kartui. Tada bus šaudoma į taikinį, o ne į orą“ (193 p.). Gi mūsų formalieji laisvinimo kovos vadovai kartkartėmis paprasčiausiai greitai išsilaisvinimą. Gal todėl ir veiklos planų neturi — trejus-penkerius metus išlauksime tyliai.

Praeitis, dabartis, ateitis ir „politika“

Brazaitis nemėgo kalbėti apie praeitį, neskelbė savo prisiminimų. Jam visada rūpėjo ateitis. Pvz., turėdamas galvoje autoritetu paremtą Lietuvos vyriausybę, 1938 m. *XX Amžiuje* rašė: „...praeitis ir dabartis yra tik mūsų priemonės, ateitis viena yra mūsų tikslas. Dėl to šiandien ir laukiama iš priesakyje stovintųjų ne tiek gražių kalbų, kiek planų — ar bent šokių tokių gairių ateitį kurti. Užrūstomis akimis eiti — nusibodo“ (261 p.). Išeivijoje jis žvilgsnį į ateitį dar labiau pastraipė.

Bandydamas prasiskverbtį į ateitį, savo išvados Brazaitis yra ir suklydęs. Pvz., dar gyvendamas Vokietijoje 1949 metais, ir paveiktas su pirmiaisiais sunkumais susidūrusių imigrantų Naujajame pasaulyje pranešimų, jis manė, kad nepalankios fizinės aplinkos paveiktas „imigrantas, paverstas profesiniu proletaru, ilgai turės proletarietį ir dvasiškai... Po fizinio darbo jis ilgai nesijaus pajėgus intelektualiniam darbu. Jis ims skursti intelektualiniu atžvilgiu. Jis primityvės kultūrinio atžvilgiu“ (83 p.). Bet atvykęs į Ameriką, jis greitai suprato, kad dvasią pirmiausiai luošina ne metai ir sąlygos, bet „stipriau ima traukti gyvenimo patogumai... stipriau nei anie norai, lig tol vadinti idealais“ (109 p.).

Pervertino Brazaitis ir jaunosios kartos lietuvių intelektualų išiliejimą į Amerikos akademinį gyvenimą: „Išiliejė į mokslo įstaigas, naujos generacijos imigrantai intelektualai negalės nedaryti pozityvios įtakos“ (179 p.). Pasišovę moksliskai tyrinėti viską, ar neturėtų moksliskai patyrinti ir Brazaičio pranašautą įtaką. Išvados (Nukelta į 4 psl.)

Padėka ir viltis

(Atkelta iš 1 psl.)

nuo šalčio ir vėjo ir maitinti meile.

Padėka, minėjome, yra viena konkreči dėkingumo išraiška. Mes šiame jubiliejiname kongrese, neabejoju, retkarčiais galėjome šį dėkingumo jausmą patirti. Būti vieninčių tarpe, nuoširdžiai pažvelgti, ką mūsų sąjūdis yra kiekvienam asmeniškai davęs ir dar žada duoti, įsitikinimas, kad yra kažkas, ko pilnai nei mūsų šūkis, nei kita kokia formulė negali išsakyti, bet kas mus visus jungia iš vidaus. Tai turėjo pažadinti kiekviename iš mūsų neapsakomą palengvėjimą, miela išsilaisvinimo pergyvenimą. Todėl visiškai natūralu, kad mes dabar norime už visa tai nuoširdžiai padėkoti.

Ta pačia proga, pajutę sieloje tokį išsilaisvinantį ir keliantį palaimos jausmą, mes turėtume prieš išsiskirstydami padaryti dar vieną sąmoningą pasiryžimą — pamiršti tai, kas galėjo praetyje, dėl daugelio asmeniškių ar kitų aplinkybių, mumyse sužadinti nedraugiškumo, priešiško ar net pykčio pergyvenimus, šaltą izoliavimąsi arba apsiribojimą tik sau patinkančių ar mums pataikaujančių asmenų būreliu. Esu įsitikinęs, kad tai yra ne kas kita, kaip dabarties gyvenimo sąlygų poveikyje nutrūkusios komunikacijos arba tiesiog nesusipratimo išdava. Viskas, viskas šioje dėkingumo atmosferoje turėtų išstipri. Juk mes visi, nesvarbu kokiame intelektualinio lygio, visuomenėje užimtos pozicijos, skirtingų teoretinių įsitikinimų visuomeninio-politinio gyvenimo klausimais, pedagoginės metodologijos ir meninio skonio, — visi privalome atgaivinti bičiulišką nuotaiką, kuri savotiškai mus išvaduoja iš mūsų „as“ ratelio, išstipri nepasitikėjimo ar įtarimo ledus ir vėl atveria kelius į kiekvieno idėjos brolio ir sesers širdį. Kardino Newmano kartojama frazė „Cor ad cor loquitur“ (širdis kalba į širdį) padarys nepaprastai daug, uždegus mus jaunatviška džiugios kūrybinės šviesos ir bendradarbiavimo nuotaika, kuri, man atrodo, jau dabar šiame Kongrese pradėjo reikštis ir kuri neprivalo užgesti.

Dėkingumas — tai nuostabi jėga, kuri visai nejuočiui šitai atliks. Esame viena idėjinė šeima, mus riša viena siela — šis aristoteliškasis visa apgaubias ir įprasminas ENTELECHEJA ženkla, kuriame, lyg ribų nežinančioj erdvėje, visi sutilpsime. O šito vieningo idėjinės šeimos nusi-teikimo mums visiems gyvybiškai reikia, nes mūsų didysis tikslas — visa atnaujinti ir perkeisti Kristuje ir pastangos ne tik palaikyti mūsų tautos gyvę, bet ir ją prikelti naujam gyvenimui mus rimtai įpareigoja suglausti gretas ir vieningai priešintis didžiajam priešui — sekuliarizmui — bedieviškajam humanizmui, kuris nenumaldomai veržiasi į visas gyvenimo sritis, kuriam nieko nereikia nei valstybių, nei kontinentų ribos, ir todėl ir mes visi visuose kontinentuose esam išstatyti į šį pavoju.

Šio Kongreso metu mums buvo suteikta proga trumpai, bet atvirai ir nuoširdžiai, pažvelgti į Ateities sąjūdžio nueitąjį kelią per šiuos pastaruosius 75 metus. Pabuvę kartu šventiškoj nuotaikoj ir, tikiu, atsinajine, mes grįšim į savo gyvenvietes, įsitikindami, kad tokiu pat ryžtu kaip ir mūsų pirmtakai, mes jau pajudėjom Kristaus nurodytu keliu pirmyn. Mes grįžtam namo atnaujinę pagrindinį mūsų įsitikinimą,

kad ATEITIS yra žymiai daugiau negu tik viena iš mūsų kultūrinių organizacijų, bet yra unikalus, tik mums lietuviams tikintiesiems savitas sąjūdis, įpareigojantis savo narius liudyti Kristų ir visas tas vertybes, kurias jis savo Geraja Naujiena ir savuoju gyvenimu skelbė. Šitokia vieninga ir aiški mūsų kelio pirmyn į ateitį programa. Šitos linijos laikydamiesi įstengsime nepasiklysti šio meto įvairių šūkių, sąjūdžių ir prieštarų ideologinių pažadų labirinte. Ateitininkija privalo pasijusti esanti kviečiama, turinti ypatingą ir kilnų *pasaukimą*, šventą pareigą ir uždavinį — skelbti Kristaus Priskėlimo viltį ir josios pergalę. Dabartinėse sąlygose kovoti mums reišia liudyti visa savo asmenybe, savo darbu, kūryba, nesibijant net kancios, tas nelygstamas vertybes, kurias mums apreiškė savo Geraja Naujiena pats Kristus ir užtikrino jų galutinę pergalę savuoju Priskėlimu. Kelionę, kurią mes ryžtamės tęsti, ir visas mūsų pastangas jau nuo šios dienos turės žymėti Viltis. Viltis yra būdinga keliautojų — piligrimų dorybė. Viltis yra tokia dorybė, kuri apjungia savy viziją ir akciją, lūkestį ir troškulį, bet sykiu tampa įpareigojanti galia kiekados neišleisti iš akių mūsų dvasinės vizijos atskleistą galutinį tikslą. Vilties neturėtume sumaišyti su optimizmu ar jo priešingybe — pesimizmu. Šiuos pastaruosius galėtume palyginti su tam tikros rūšies „politikierium“, kombinuojančiu, darančiu rizikingus posūkius ir beatodairiškai bandančiu vis naujus kelius. Ne. Viltį geriausia būtų vadinti *Molina*, kuri leidžia savo vaikams kely į kalno viršūnę nuolat skaidrėti, nepasiduoti nusivylimui, bet skatina keliaavimo aistrą siekti vis tolimesnių horizontų. Norėdami dar kiek paryškinti, kodėl viltis yra mums visiems tokia reikalinga, pažvelkime į ją iš maldingumo pusės. Ir tikėjimas, ir viltis, ir meilė — tos trys didžiosios „teologinės“ dorybės, kurios įprasmina, nuskaidrina ir veda žmogų į pilnutinį savo asmens atbaigimą, turi savo ypatingą *maldos gyvenimą*. Tikėjimas veržiasi į maldos gyvenimą įvairiausiom formom, bet jos visos išreiškia pagrindinį įsitikinimą — „gyvenu tikiai Dievo žodžiu“. Viltis gi atsivertusi maldos pasauliu kaip *laukianti tyla*. Meilė mūsų pasaulyje pasiskardena toje kryžkelėje, kur Tyla ir Žodis susitinka. Meilės maldai — tai nuostabi akcija, o Žodis, priimtas tikėjimu, krenta lyg sekla į tyliąjį Vilties žemę. Meilės TAIP — AMEN — Tebūnie... visuotinam priklausomumui iš tikro padaro tai, kas šitą meilę gimdo. Šitame mūsų TAIP, mūsų teigiamam atsakyme išreikšta tai, ką prancūzai nori pasakyti žodžiu „disponibilitė“, anglai — „availability“, vadinasi, nuolankus „keliautojo“ išpažinimas: „Esu pasiruošęs-usi“.

Esam pasiruošęs viskam, nes viltis savo egzistencinėje sampratoje reišia *atvirbę* bet kokiam netikėtumui, nuostabai, netgi laikinam apstulbimui (angliškai — „surprise“). Šitokią viltį, mes žinom, jau ne kartą yra paliudiję mūsų kenčiantieji broliai ir sesės Lietuvoje ir ištėmimo, kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose. Tokia viltis, kuri yra atremta į absoliutinę viltį, apsaugo juos nuo sudūžimo ir dvasinės mirties. Ir mums, kuriuos gali pasitikti visai kitokios staigmenos, vidinės ar išorinės, būtina išugdyti savyje tokią viltį. Norėčiau įspėti mūsų visų, dalyvaujančių šiame Kongrese, nuotaikas ir įžiūrėti šiame šventiškame džiaugsme ir jaudinančiai mus palietusiuose momentuose, kaip Tėvynės vakare, iškilmingųjų šv. mišių metu ar pabuvojime idealistiškai sušvitusių bičiulių tarpe jau įžiebtą vilties liepsną. Paduokim vienas kitam rankas ir leiskimės tolyn — į ateitį. Mūsų darbai, pastangos ir

Kun. dr. Valdemaras M. Cukuras, Ateitininkų Federacijos dvasios vadas, skaito paskaitą „Ateitininkija kryžkelėje“ Ateitininkų jubiliejiname kongrese Chicagoje 1985 m. rugpjūčio mėn. 31 d.

Nuotrauka Vidos Kuprytės

somumui iš tikro padaro tai, kas šitą meilę gimdo. Šitame mūsų TAIP, mūsų teigiamam atsakyme išreikšta tai, ką prancūzai nori pasakyti žodžiu „disponibilitė“, anglai — „availability“, vadinasi, nuolankus „keliautojo“ išpažinimas: „Esu pasiruošęs-usi“.

Esam pasiruošęs viskam, nes viltis savo egzistencinėje sampratoje reišia *atvirbę* bet kokiam netikėtumui, nuostabai, netgi laikinam apstulbimui (angliškai — „surprise“). Šitokią viltį, mes žinom, jau ne kartą yra paliudiję mūsų kenčiantieji broliai ir sesės Lietuvoje ir ištėmimo, kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose. Tokia viltis, kuri yra atremta į absoliutinę viltį, apsaugo juos nuo sudūžimo ir dvasinės mirties. Ir mums, kuriuos gali pasitikti visai kitokios staigmenos, vidinės ar išorinės, būtina išugdyti savyje tokią viltį. Norėčiau įspėti mūsų visų, dalyvaujančių šiame Kongrese, nuotaikas ir įžiūrėti šiame šventiškame džiaugsme ir jaudinančiai mus palietusiuose momentuose, kaip Tėvynės vakare, iškilmingųjų šv. mišių metu ar pabuvojime idealistiškai sušvitusių bičiulių tarpe jau įžiebtą vilties liepsną. Paduokim vienas kitam rankas ir leiskimės tolyn — į ateitį. Mūsų darbai, pastangos ir

nauji planai — viskas tebūna atliekama ne stoisu ryžtu visom savo jėgom, dantis sukandus, priešintis nepalankiam vėjui, krauju paplūdusiu žaidžiu nepaisant ir pasitikint tik savuoju genium, savo jėgom. Visai ne. — Baigdamas noriu jums pacituoti paskutinį sakinį, kurį užrašė savo Evangelijos aprašyme evangelistas Lukas: „Jėzus nusivedė mokinius palei Beianiją ir, iškėlęs rankas, palaimino juos. Laimindamas jis atsiskyrė nuo jų ir pakilo į dangų. Jie pagarbino jį, paskui didelio džiaugsmo kupini, sugrįžo į Jeruzalę“. (Lk.24:50)

Mūsų kelias tolyn ir aukštyt negali būti tik nuolatinio liūdesio lydimas. Mūsų įsitikinimas — ir tai paliudija mūsų viltis, yra tai, kad mes niekuomet nepasijusim esą vieni. Mūsų, kad ir mažyčiai židiniai, kad ir geografinių tolių atskirti, turi paslaptingą jungtį, vieną vienintelį šaltinį, kuris palaiko tą mūsų idėjų liepsną. Tai Kristus — mūsų Brolis, mūsų Viešpatas, mūsų Priskėlimas ir Gyvenimas. Todėl mūsų kelias ir mūsų kelionė yra džiaugsminga ir viltinga. Argi kitaip ir gali būti?.....

Kun. Valdemaras M. Cukuras
Ateitininkų šeimos kapelionas

Mergaitėlių procesija po Ateitininkų jubiliejinio kongreso Chicagoje iškilmingųjų šv. mišių Nekalto Prasidėjimo bažnyčioje 1985 m. rugsėjo mėn. 1 d. Priekyje: Rima Polikaitė, toliau — Marytė Končūtė, Vaiva Vygantaitė.

Nuotrauka Vidos Kuprytės

Per Ateitininkų jubiliejinį kongresą Chicagoje Tėvynės vakaro eisenoje Chicago Kun. Alfonso Lipniūno moksleivių ateitininkų kuopos vėliavą neša Paulius Bindokas, Hamiltono moksleivių ateitininkų kuopos vėliavą — Danutė Grajuškaitė, Toronto moksleivių ateitininkų kuopos vėliavą lydi Gailė Jonytė.

Nuotrauka Vidos Kuprytės

Naujas lietuvių kalbos vartosenos vadovas

ANTANAS KLIMAS

Juozas Vaišnys, SJ *Praktinė lietuvių kalbos vartosenos vadovas*. Chicago: JAV LB Kultūros taryba, 1985. Mecenasas — Lietuvių Fondas. 240 puslapių. Kietasis viršelis. Kaina — 8 dol. Gaunama „Drauge“.

Jau keliolika metų tėvų jėžūtių leidžiamas žurnalas *Laiškai lietuviams* turi kalbos skyrių. Su mažomis išimtimis šis kalbos skyrius, trumpai vadinamas „Kalba“, buvo vieno žmogaus darbas: jį jau daugelį metų „pagamindavo“ pats *Laiškų lietuviams* redaktorius tėvas Juozas Vaišnys, SJ. Jau prieš kelerius metus buvo pastebėta, kad reikėtų visus šiuos naudingus kalbos vartosenos patarimus surinkti į vieną vietą. Iš tikrųjų tam tikra prasme tai ir buvo padaryta: Lituonistinės seminarijos, jau 12 metų vykstančiam netoli Akron, Ohio, buvo surinktas toks visų šių kalbos skyrių rinkinys ir šviesoraščių padaugintas. Visi, kuriems teko pasinaudoti šiuo gana stambiu tomeliu, vertino jį nauda.

1982 metais t. Vaišnys sudarė ir JAV LB Kultūros taryba išleido nedidelę, bet taip pat labai naudingą knygelę *Dabartinė lietuvių kalbos rašyba*. Ši knygelė buvo reikalinga, nes visiems buvo aišku, kokios rašybos pakeitimai buvo oficialiai įvesti Lietuvoje. JAV LB Kultūros taryba, vadovaujama Ingridos Bublienės, pradėjo t. Vaišnio prašyti tas dvijo darbo „dalis“ sujungti į vieną knygą. Jis, supradamas reikalo svarbą, tai ir padarė. Dėl to dabar ir turime vieną iš pačių reikalingiausių ir naudingiausių praktinio lietuvių kalbos vartojimo vadovų, kurio tolimasis pirmtakas, galima sakyti, yra buvęs dar 1939 metais pasirodęs *Kalbos patarėjai*, kurį paruošė Leonardas Dambrauskas (Dambriūnas).

Ši *Praktinė lietuvių kalbos vartosenos vadovas* susideda iš dviejų pagrindinių dalių: I. Lietuvių

Kun. Juozas Vaišnys

kalbos rašyba (p. 13-53) ir II. Nevartotini žodžiai ir posakiai (p. 54-239). Pirmoje dalyje, nors ji yra pavadinta tik „Lietuvių kalbos rašyba“, duodamos ir pagrindinės skyrybos taisyklės (p. 40-53). Šiame skyriuje autorius taip pat pasisako dėl Lietuvoje priimtų rašybos pakeitimų:

Visos tos kalbininkų įvestos rašybos reformos labai protingos ir logiškos. Kai kurias jau ir pirmiau kalbininkai siūlė įvesti. Kai kas, nesusipažinęs su tomis reformomis, pradeda įtarinėti, kad gal ten yra įvelta kokių nors mums nepriimtinių ideologinių dalykų. Vienintelis mums nepriimtinas dalykas, įvestas ne kalbininkų, bet partijos organų — tai Dievo ir krikščioniškų švenčių rašymas mažąja raide. Mes, be abejojimo, nesilaikysime, bet visi kiti rašybos pakeitimai ir suvienodinimai mums yra visiškai priimtini.

Mums juos priimti reikia, nes būtų labai keista ir nepatogu, jeigu Lietuvoje būtų vienokia rašyba, o čia, išsvijoje, kitokia (p. 15).

Po to (p. 15, 16, 17) čia išvardijamos tos rašybos reformos. Gal pati akivaizdžiausia yra ta, kad žodžiuose *bjaurus*, *pjauti*, *spjauti* ir visuose jų vediniuose (kaip, pvz., *rugpjūtis*, *ispjauti*, *pjautyti* ir t.t.) nuo dabar visada rašysime „j“, o ne „i“. Ta proga knygos autorius priduria:

O kaip su žodžiu *ieva*, *iešmas*, *ietis*, *ieškoti* rašymu? Juk čia pradžioje žodžio tariame j, o rašome i. Minėtoji dalys komisija Lietuvoje buvo nutarusi ir šiuos žodžius rašyti su j, bet pasipriešino bibliotekininkai, enciklopedininkai ir kiti, kurie turi sudarę įvairius sąrašus pagal alfabetą. Jie skundėsi, kad jeigu dabar vietoje i rašysime j, tai reikės pertvarkyti tuos sąrašus, kas sukels įvairių

nepatogumų. Kalbininkai nusileido ir šiuos žodžius paliko be j. Paskui spaudoje pasirodė kritikos, kad dėl tokių materialinių motyvų atsisakyta principo. Tikrai keistai atrodo, kai pasiūlyme kad ir j tokį sakini: *Jie nuvažiavo į Jėzną ieškoti levos*. Čia visi keturi žodžiai *Jie*, *Jėzną*, *ieškoti*, *levos* tariami vienodai — su j, bet du rašome su j, o kitus du su i. Labai galimas daiktas, kad ateityje šiuos žodžius rašysime su j, bet kol kas juos tebe rašome be j (p. 16).

Ką gi padarysi: visiško vienodumo ir ši paskutinė rašybos reforma, aišku, nepasiekė, nors mėgino. Gal dėl to ir nenustaboma, kad kai kurie mūsų laikraščiai iš tikrųjų ir rašo: *jietis*, *jienos*, *jieškoti* ir pan.

Daug painiavos lietuvių kalbos rašyboje — čia mes kalbame, žinoma apie bendrinę, literatūrinę kalbos rašybą — sudaro tam tikrų priešdėlių bei žodėlyčių rašymas tai drauge, tai atskirai. Šioje knygoje tokios taisyklės yra labai aiškiai išdėstytos, su išimtimis, kadangi ir čia, kaip anksčiau minėta, visiško suvienodinimo gal ir negalima tikėtis. Būtų labai gerai, jeigu mūsų laikraščiai, žurnalai, knygų redaktoriai bei korektoriai šių taisyklių laikytųsi. Taip pat ir rašytojai, mokytojai bei knygų leidėjai. Būtų paprasčiau, vienodžiau ir kultūringiau. Jeigu mūsų bendrinė rašomoji kalba būtų gyvavusi jau bent kelis šimtmečius, tai daugelis šių klausimų jau seniai būtų buvę išspręsti ir suvienodinti.

Antroji knygos dalis, kuri ir sudaro beveik 200 puslapių (p. 54-239) yra alfabetiškai sutvarkytas labai naudingų praktiškų patarimų „žodynas“. Ir nepriklausomoje Lietuvoje dar nebuvo pasiekta tokio lietuvių kalbos vartojimo laipsnio, kur viskas visiems būtų aišku. Laikas buvo labai trumpas: galima sakyti, beveik tik vienos generacijos, ir tai dar nepilnas, laiko tarpas. Nei lietuviai kalbininkai, nei rašytojai bei redaktoriai neturėjo išvystę aiškių gairių, aiškių praktinės

vartosenos taisyklių. Dar buvo vis vartojama daug svetimbių, netikusių vertimų, netikusių išsireiškimų. O čia, išsvijoje, žinoma, pradėjo veikti kitų kalbų įtaka. Visa tai ir aiškina bei taiso antroji šios knygos dalis.

Čia rasime nelietuviškų žodžių pavyzdžius ir kaip juos pakeisti geresniais, lietuviškais žodžiais bei išsireiškimais. Yra labai aiškūs nurodymai, kaip nevartoti įvairių prielinksnių, kaip netaisyklingai vartojami įvairūs lietuvių kalbos linksniai ir taip toliau. Sakysime, apie netaisyklingą vietininko vartojimą rasime net dešimt puslapių. Visur čia nurodoma, kaip vietoje netaisyklingai vartojamo vietininko geriau vartoti kitą linksnį ir pan. Pačiame gale autorius taip susumuoja:

Vietininko vartojimo klaidų ir mūsų rašomojoje, ir šnekamojoje kalboje daroma labai daug. Šiai lietuvių kalbai nebūdingai vartosenai daug įtakos daro svietimos kalbos, kur vietininko vartoseną yra skirtinga nuo mūsų kalbos. Tad reikia čia daug atsargumo. Drašai jį galime vartoti tik tada, kai norime pažymėti vietą. Visais kitais atvejais (laiko, būdo, būvio reikšmėmis) tuoj pagalvokime, ar ne aiškiau ir sklandžiau būtų, jei pavartotume kilmininką ar visai kitaip sudarytumė sakinį, vengdami vietininko (p. 233).

Reikia dar pridėti, kad knyga yra rūpestingai išleista, šriftai labai aiškūs. Korektūros klaidų beveik neteko pastebėti, tik viename puslapyje viena pastraipa pakliuvo ne ten, kur reikėjo: tai p. 55, kur pastraipa, prasidedanti žodžiais „Tad iš gyvosios...“, turėjo būti paskutinė žodžio *abuojas* aiškinimo pastraipa. Bet tai yra mažomis.

Yra laukinama, kad šia labai naudinga knyga rimtai pasinaudos visi, kurie rašo, spausdina, skaito korektūras, redaguoja, taisy kalbą, moko taisyklingai lietuviškai kalbėti ir rašyti. Žodžiu, visi mes, kuriems nors kiek rūpi lietuvių kalbos ugdymas bei taisyklingas vartojimas.

Albrecht Duerer. Iš ciklo „Apokalipsė“ (1498)

Vladas Šlaitas

KODĖL TU BĖGI TOLYN NUO MANĖS?

Kodėl tu bėgi tolyn nuo manęs? Nėra reikalo niekur bėgti tolyn nuo manęs, nes aš nieko nuo savęs niekada nepridedu ir neatimu. Ar rašau tiktai taip, kaip man liepia rašyti gyvenimas.

KETURI RAITELIAI

Švento Jono regėjimai. Keturi raiteliai danguje. Vienas raitelis su svarstyklėmis. Kažkodėl man labiausiai patinka raitelis su svarstyklėmis. Ir kodėl gi man labiausiai patinka raitelis su svarstyklėmis? Ogi todėl, kad nėra nieko paslėpta, kas neišeitų į aiškę. Štai kodėl man labiausiai patinka raitelis su svarstyklėmis.

LAIMĖ

Laimė. Kas yra laimė? Apskritai kalbant, laimė yra tai, kas atneša atskiro žmogaus širdžiai džiaugsmo. O kas yra mano asmeniškai laimė? Mano asmeniškai laimė yra niekam nieko nepavydėti ir pasitenkinti savo eilėraščiais. Ir nors mano eilėraščiai yra nedaug didesni už nieką, bet aš suvedu rankas kryžiumi ir esu laimingiausias žmogus visame pasaulyje.

Literatūros vakaras Chicagoje

Rugsėjo 13 d. Chicagoje, Jaunimo Centro mažojoje salėje Santara — Sviesa suruošė literatūros vakarą, kurio programą atliko iš Lietuvos JAV besilankantys Vytautas Martinkus, Algimantas Bučys, Marcelius Martinaitis ir Laimonas Noreika. Programai vadovavo Nijolė Martinaitytė.

Rašytojas Vytautas Martinkus paskaitė porą ištraukų iš jo veikiausios apysakos „Vidauja“ ir įžanginę istoriją jo romanui *Atėmenys*. Poetas ir kritikas Algimantas Bučys paskaitė tužang eilėraščių, jų tarpe ir Antanui Škėmai skirtą „Katastrofą“. Poetas Marcelius Martinaitis paskaitė anksčiau ir pačios naujausios savo kūrybos — jų tarpe ir publikos nuo seniau pamegtų Kukučio eilėraščių. Antrojo vakaro daly autorius Laimonas Noreika pateikė Justino Marcinkevičiaus baladžių ciklą „Devyni broliai“. Po pertraukeles — Simono Daukanto „Kalba lietuvių ir žemaičių“.

Rašytojas Vytautas Martinkus paskaitė porą ištraukų iš jo veikiausios apysakos „Vidauja“ ir įžanginę istoriją jo romanui *Atėmenys*. Poetas ir kritikas Algimantas Bučys paskaitė tužang eilėraščių, jų tarpe ir Antanui Škėmai skirtą „Katastrofą“. Poetas Marcelius Martinaitis paskaitė anksčiau ir pačios naujausios savo kūrybos — jų tarpe ir publikos nuo seniau pamegtų Kukučio eilėraščių. Antrojo vakaro daly autorius Laimonas Noreika pateikė Justino Marcinkevičiaus baladžių ciklą „Devyni broliai“. Po pertraukeles — Simono Daukanto „Kalba lietuvių ir žemaičių“.

(ar)

J. S.

Nuomonės ir pastabos

Dėl poezijos ir realybės

Taip norėjau pasidžiaugti intriguojančia antrašte pavadintu Vytauto Bagdanavičiaus straipsniu (*Draugas*, rugsėjo 7 ir 14 d.), bet negalėjau, nes neįstengiau susigaudyti, kas jame dėstoma. Autorius klausia: „Ar poezija yra realybė?“, tačiau visai nepaaiškina, kaip jis šį daugiausiai klausimą supranta. O kai neaiškiai klausimo reikšmė, neaišku ir tai, kur ieškoti teisingo atsakymo ir kaip jį atpažinti.

Štai bent kelios galimos, bet gerokai skirtingos minėto klausimo reikšmės:

1. Ar raidės, kuriomis poezijos žodžiai išspausdinti, yra realybė? (Tai, žinoma, specifinis atvejis bendresnio klausimo: Ar kalbos ženklai yra realybė?)
2. Ar patys žodžiai, kurie sudaro poeziją, yra realybė? (Tai klausimas jau ne apie ženklus — taigi, ne apie raides ar rašmenis — o apie pačius taisyklingai žymimus žodžius, nesvarbu, kaip jie bebūtų užrašyti, o gal ir iš viso neužrašyti, bet tik balsu deklamuoti, juostelėn įrekoruoti ar net vien poeto atmintyje užfiksuoti.)
3. Ar ne patys poezijos žodžiai, bet tai, į ką tie žodžiai nurodo, ką jie nusako, yra realybė? (Žinoma, kad savo ruožtu žodžiai žymi daiktus ar kokius nors kitokius dalykus. Todėl čia klausiami, ar dalykai, tiek fiziniai, tiek dvasiniai, apie kuriuos poezija kalba, yra realūs ar nerealiūs.)
4. Ar poezijos žodžių reikšmės (semantinė prasme) yra realybė? (Tai specifinis atvejis bendresnio klausimo: Ar iš viso tikrovėje egzistuoja tokie dalykai, kaip žodžių reikšmės?)
5. Ar poezija turi psichologines, visuomenines, istorines galios ar įtakos? Ar ji yra „veiksny“?
6. Ar koks nors poezijos gaba-

Ateitininkų jubiliejinio kongreso Chicagoje metu kalbasi kun. Vytautas Bagdanavičius, prof. dr. Juozas Meškauskas, Kongreso rengimo komiteto pirmininkas, ir Juozas Kojelis. Nuotrauka Vidos Kuprytės

las pastoviau išlieka kieno nors (asmens, tautos, žmonijos) atmintyje, nedingsta su jį sukūrusio žmogaus mirtimi?

Tai vis skirtingi klausimai, kurių kiekvienas galėtų sutilpti po rubriką „Ar poezija yra realybė?“. Vienus iš jų atsakyti lengviau, kitus — sunkiau. Vieni galbūt atsakomi visai poezijai bendru atsakymu, kitiems atsakymai pareina nuo to, apie kokį eilėraščių kalbama. Man atrodo, kad V. Bagdanavičius, dėstydamas savo mintis, mėtosi tarp šių skirtingų variantų, čia lyg kalbėdamas apie obuolius, čia apie apelsinus, užtat ir jo atsakymai yra nenuoseklūs. To būtų buvę išvengta, jeigu autorius, prieš atsakydamas į klausimą, būtų pirmiau pasiaikiškęs, j kurį klausimą jis taikosi atsakyti.

Mykolas Drunga

Teatrinės paklaidos pataisa

Simpatingai rašantis (ar rasiantis) Draugo korespondentas (ar korespondentė) šių metų rugsėjo 14 d. supažindino skaitikus su ateitininkijos 75 metų jubiliejaus šeimynine vakarone, įvykusia rugpjūčio 30 d. Chicago Jaunimo centre. Aprašyme buvo paminėtas Chicago lietuviškasis teatras: „Kadaise, apie 1950 metus, turėjome Chicagoje gerą teatrą ir gerą režisierų Jurgį Blekaitį“.

Būtų gaila, kad tie, kurie neprisimena ano judraus Chicago teatrinio laikotarpio, taptų to vieno sakinio suklaidinti. Tai tiesa, kad Blekaitis buvo geras režisierius ir jo

vedamas Atžalyno teatras turėjo gerų pastatymų. Vis dėlto norėtųsi priminti, kad tuo metu Chicagoje aktyvus buvo ir Stasio Pilkos režisuojamas Lietuvių teatras, kuris 1950 m. susijungė su Atžalynu. Šį junginį pasiūvė globoti Chicago Lietuvos lietuvių Bendruomenė. Iš pradžių šio teatro režisieriai buvo S. Pilka ir J. Blekaitis, lygiagrečiai statė spektaklius. 1952 m. Blekaitiui iš Chicago išvykus ir 1953 m. S. Pilka oficialiai iš teatrinės veiklos pasitraukus, taisy pačiais metais LB Kultūros taryba suorganizavo Chicago Lietuvos lietuvių teatrą, Chicago Lietuvos lietuvių Bendruomenės globoje. Teatro režisieriais sutiko būti Antanas Rūkas, Gasparas Velička ir Vytautas Valukas, kurie intensyviai statė spektaklius 1953 m. gale

NAUJI LEIDINIAI

• INTERNATIONAL WHO'S WHO IN MUSIC AND Musicians' Directory. Tenth Edition, 1985. International Biographical Centre, Cambridge CB2 3QP, England. 1178 psl. JAV, Kanada ir Japonijoje knyga platina Gale Research Company, Book Tower, Detroit, Michigan 48226, USA.

Šių metų pavasarį tarptautinė knygų rinkoj pasirodė nauja, jau dešimta, žymiausių šiuolaikinių pasaulio kompozitorių, dirigentų, vokalistų, instrumentalistų ir apamai muzikų biografinio žodyno laida. Jame surašyta daugiau kaip 6000 biografijų, kurių tarpe randame ir du lietuvių kompozitorius — Jeronimą Kačinską ir neseniai pasimirusį Juozą Žile-

Drobėj ar granite pagauti žmogaus patirtį

KĘSTUTIS TRIMAKAS

Zodis, tartas per Ateitininkų 75 metų jubiliejinio kongreso Dailės parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, 1985 m. rugpjūčio mėn. 30 d.

Kai prieš 75 metus Maskvoj jaunas mintytojas atsisėdo rašyti „Tris pamatinius klausimus“, jo draugas ėmė piešti rožę su žiedais ir dygliais. Du studentai. Pirmasis naujam ateitininkų sąjūdžiui dėjo idėjinį pagrindą. Antrasis jį lydėjo vaizdine palyda. Tiesus protautojas ir lakios vaizduotės jautėjas. Pranas Dovydaitis ir Eliziejus Draugelis. Jūdviečių darbai — Ateities jaunuomenės laikraščio pirmuose puslapiuose. Idėja ir vaizdas.

Kun. dr. Kęstutis Trimakas atidaro Ateitininkų kongreso dailės parodą 1985 m. rugpjūčio mėn. 30 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

jis troško ir kitiems jas atverti. Taip ir anuomet vakare Maskvoj penkių aukštų namo palėpė Dovydaitis dėjo idėjinį pagrindus žūt ar būt rimtumu. Rašė ir braukė. Braukė ir rašė. O Draugelis vingiuotais brūkšneliais papiešė ant popieriaus lapo... ir atsikleidė rožė su dygliais ir žiedais. O jis nuėjo miegot ir sapnuot. Lyg jo tik palyda tam dideliam darbiui... Bet visi, kurie tik ėjo ir dėjo tuos tris Dovydaitio suplanuotus pamatus... visi jie, — ir Dovydaitis pats, ir Draugelis, ir visi kiti po jų — gyvenime grožėjosi žiedais ir buvo duriami ju dygliu... Tai tą ir sakė Draugelis su rože, kad taip bus...

Tai va kas ta palyda — menas, kuris, atverdama akis, palydi gyvenimo patirtį. *** Nuo urvino burtininko — juokdario iki šių dienų vis kas nors iš žmonių, atvėręs akis iš vidaus ir gelmėje pajutęs spūstį, imasi rizikingo darbo — drobė ar granite pagauti žmogaus patirtį; ar tai, ką jis mato; ar tai, ką jaučia; ar tai, kuo žavisi; ar kuo baisisi, ar

kas jam nusibodo, ar kas vandenasi, ar kas mirga, ar kas marga... Ir jei jam pasiseka, tai tampa žmonėms gyvenimo palyda... — kažkas, kas žmones lydi ir kalba apie jų gyvenimą, kaip stumbras ant urvo sienos jau tūkstančius metų... kaip rožė, pamiršta bet tebejauciama gyvenimo žieduos ir dygliuos... Michelangelo „Pieta“ — motinos skausmas marmure... Gauguin gyvenimo prasmės ieškojimas Tahiti čiabuvių žingsniuose: „Iš kur ateinu?... Kas esu?... Kur einu?“ Munch „Šauksmas“ ant baimės tilto... Monet vandens lėlių nekalumas ant drobės tvenkinio paviršiaus... Picasso „Guernica“ — karo agonija susprogdintuos, šūviams subadytuos, suskaldytuos kūnuos... Viskas — ant drobės, granite ir marmure — žmogaus patirties palyda... Stasys Šalkauskis, rašydamas apie estetinę ateitininkų ideologiją, tvirtino, kad „menas yra grožiu, o grožis

gyvenimo tobulumui“ (Ateitininkų ideologija, p. 135). Menų siekiama grožio, kuris „yra daikto tobulumo spindėjimas pro išviršinę jo formą...“ (p. 130). Galutinai menu — per grožį — siekiama gyvenimo tobulumo, atitikimo „savo normom, turinčiom giliausias savo šaknis amžinoje Dievo esmėje“ (ten pat). Šalkauskis teigė, kad menininkui nereikia savo kūryboj priverčiamai to siekti, nes jis „susiharmonizavęs intelektualiniu, doriniu ir estetiniu atžvilgiu, ... visai spontaniškai (savaimingai) respektuoja pagrindinius dailiosios kūrybos dėsnius“ (p. 134). Menininkui reikia savyje būti harmoningam. Tada jis ir savo kūryboj spontaniškai sieks daiktų spindėjimo ir žmonių gyvenimo tobulumo.

75 metų ateitininkijos sukakties kongreso rėmuose yra ir ši dailės paroda — darbai tų, kurie sąjūdyje, atvėrę akis iš vidaus ir gelmėje pajutę spūstį, griežtė teptuką, dažus, kalną ar skaptuką, bandė pagauti žmogaus patirtį drobėj, audekle, moly ar granite. Šie kūriniai yra toji pagauta patirtis, kuri jiems patiems, mums ir kitiems tampa gyvenimo palyda. Tuose gyvenimo vaizdiniuose palydėjimuose — kaip pirmūno Eliziejaus Draugelio rožė su žiedais ir spygliais — gal atrasime tai, kas atsiliepią ir j mūsų patirtį, kas gal sukelia ir mūmyste žavesį, gal žadina sąžinę, gal kelia klausimus, gal naujaučia atsakymus — visa tai, kas mus gal padaro labiau žmoniškus mūsų Kūrėjo planuos.

Sie kūriniai tad gali būti mums autorių dovanojami palydėjimai — pakeliui į grožį, į daiktų spindėjimą, į mūsų gyvenimo tobulumą, kaip ta rožė su dygliais ir žiedais, darbtumas, pareigingumas, šeimyniškumas (dr. Petras Kisielius), Aloyzo Barono naujai išleistos pomirtinis eilėraščių rinkinys (Adolfas Markelis). Antroje vakaro dalyje — Aloyzo Barono kūryba. Aktorius Juozas Raudonis skaitys Aloyzo Barono prozą. Vitas Laniauskas ir Vincas Olsauskas deklamuos pluoštą ju humoristinių eilėraščių iš naujoju rinkinio eilėraščių padeklamuos Zita Dubauskaitė. Tars žodį rašytojo našlė Nijolė Baronienė. Programa užsklės rašytojas Česlovas Grincevičius. Po programos bus vaišės. Vakaronės metu vyks Aloyzo Barono knygų ir jo redaguotų leidinių paroda. • Dievo Apvaizdos parapija Detroito ruošia suaugusių dvasiu atsinaujinimo savaitgalį 8 m. spalio mėn. 11-13 d. Tai dalis kūrybos trumpi aptarimai: Aloyzas Baronas — redaktorius, žurnalistas, Lietuvių Fondo propagatorius (dr. Kazys Ambrozaitis), Aloyzas Baronas — rašytojas (Aušra Liulevičienė), Aloyzas Baronas — asmuo: draugiškumas, visuomeniškumas.

Ateitininkų kongreso dailės parodą aplankius

Ateitininkų 75 metų jubiliejinio kongreso proga buvo suorganizuota dailės paroda, kuri vyko nuo rugpjūčio 30 iki rugšėjo 2 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Parodoje dalyvavo gana didelis būrys ateitininkų menininkų. Tarp jų buvo sunku išžūrėti kokių nors bendrų temų, stilių ar įtakų. Taip pat buvo įjungti darbai iš Čiurlionio galerijos kolekcijos. Dauguma dailininkų neparodė naujų bandymų. Buvo daug jau matytų darbų, reprezentuojančių atskirų dailininkų pažiūras ir stilius.

Aliejaus darbų buvo išstatausios Vilija Eivaitė, Dalia Kolbaitė, Vida Kristolaitytė ir Stasė Smalinskienė. Marija Ambrozaitienė ir Rimas Laniauskas rodė akvarelės darbus. Daina Juozevičienė išstatė piešinius. Ivairias grafikos technikas vartojo Danguolė Stončiūtė-Kuolienė, Rūta Kontičūtė-Salikienė, Nijolė Palubinskienė ir Giedrė Žumbakienė. Marija Gaižūtienė buvo išstatausios keramikos darbų.

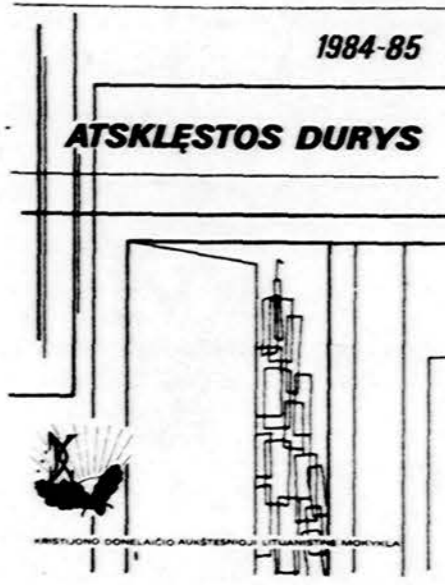
Danguolė Stončiūtė-Kuolienė pasižymėjo anksčiau nematytais darbais. Buvo rodoma jos trijų grafikos darbų serija, pavadinta „Summer Evening“. Abstraktiniu būdu ji išreiškia vasaros ramiausius momentus. Viename paveiksle galima pastebėti pievą su gelm, kitame matyti laivas ant vandens. Šitie naujieji darbai yra atlikti „mixed media“ technika. Švelnios spalvos, kurias ji tik dabar yra pradėjusi vartoti, išlietos „monotipiniu“ būdu; paviršiuje ji paryskina atvaizdą linoleumo raiziniu. Ši technika įveda spontaniš-

kumo jausmą, kurį ji siekia pagauti.

Vilijos Eivaitės dideli ir energingi darbai taip pat traukė akį, nes neseniai teko matyti pačius naujausius jos darbus. Pastarieji kabo Chicago A.R.C. galerijoje, grupinė parodoje, kuri vadinasi „Unscene“. Ateitininkų kongreso parodoje jiniai rodė senesnius abstrakto darbus. Naujuose darbuose iš abstraktinių sukurių veržiasi Praskūno veidas. Figūratyviniai motyvai sustiprina jos išreikštas mintis.

Parodoje taip pat buvo išstatausios Petro Aleksos skulptūra, Pauliaus Augiaus grafika, Juozo Pautieniaus tapyba. Šie darbai yra Čiurlionio galerijos nuosavybė.

D. G.

NAUJI LEIDINIAI

• Atsklęstos dury. Moksleivių metraštis, 1984-1985. Redaktorė — Regina Kucienė. Chicago: Kristijono Donelaičio aukštesnioji liuanistinė mokykla, 1985. Spaudė Mirkolno Morkūno spaustuvė. 191 psl.

Lituanistinių mokyklų leidžiamieji metraščiai yra aptuopiamaus metų darbo ženklas. Čia randame mokiųjų darbų jų galutinę formą, susipažįstame su jaunais žmonėmis, kurie dažnai sako mums tą, ką jie įsivaizduoja, jog mes norime girdėti, o tačiau neretas atskleidžia mums savo lūkesčius ir svajones. Ir dėl to verta liuanistinių mokyklų metraščius skaityti.

Kristijono Donelaičio aukštesniosios mokyklos Chicagoje vėliausias metraščių didelio formato, su dailiu Jono Maleiško viršeliu. Gausu Jono Tamalaučio nuotraukų, kurios užfiksuoja istorijai mokyklos mokslo metų veidus ir įvykius. Labai vykę metraščių iliustratorės Rimos Polikaitytės piešiniai.

Susipažįstame su kiekvienu šių metų abiturientu: Lidija Bilute, Paulium Bindoku, Vida Brazaityte, Julija Izokaityte, Rasa Izokaityte, Andrium Kirklui, Rimu Lukošūnu, Daina Paskute, Rima Paulikaitite, Danute Penčylaitite, Rima Polikaityte, Tomu Prapuoleniu, Stepu Puodžiūnu, Paulium Rūbu, Taidyda Rudaityte, Jonu Variakoju, Gintu Šlapkausku. Jų rašinius daugiausia ir sutiksime metraštyje.

Labai puiki mintis kviesti mokyklon apsilankyti mūsų rašytojus ir poetus — matome mokinių rašiniuose išpūdzius iš Birutės Pūkelevičiūtės, Kazio Bradūno, Anatolijaus Kairoio apsilankymų ir jų kūrybos. Daug minčių mokiniams sukelia mokslo metais skaitytos Aloyzo Barono novelės.

Iš pačių mokinių kūrybos į akį krinta Rimos Polikaitytės novelė „911 — laisvė“, Gitos Gilvydytės satyra „Mūsų klasė“, Audros Bankutės eilėraštis „Smėlio pilis“ ir Jono Adicko eilėraštis „Alkanas pasaulis“. Kaip ir ankstesniuose metraščiuose, šiajame pasigendame turinio; kadangi medžiaga tikrai gausi ir įvairi, turinio sudarymas leidiniui padėti orientuotis ir tėvams bei tėvukams, džiugiai vartantiems ju puslapius, ir eventualiems sociologams, ieškantiems įžvalgų į jaunosios emigracijos kartos pažiūras ir patirtį.

klausimai rūpi. Dėl informacijos galima kreiptis į Dievo Apvaizdos parapijos švietimo komitetą ir Vyskupo talkos būrelio pirminkę Lūdą Rugienienę, 30717 Lund Drive, Warren, Michigan, 48093, telefonas (313)573-9448.

Renginiai ši rudenį

• The New Opera Company of Chicago kartu su The Illinois Arts Council „Illinois Arts Week“ proga šio sekmadienio popietę ruošia kompozitoriaus Dariaus Lapinsko paskaitą apie lietuvių liaudies dainas bei ištrauką iš jo operos „Dux Magnus“ koncertą, kurį atliks The New Opera Company of Chicago kolektyvas. Paskaitoje bus išryškinta lietuvių liaudies dainų stiliaus įtaka Igor Stravinsky kūrybos raidai, o taipgi jų panaudojimas operoje „Dux Magnus“. Darius Lapinskas atseks mūsų liaudies dainų kilmę iki jų šaknų, paskaitą pailiuosiuos senovinių liaudies instrumentų ir liaudies dainininkų muzikinius įrašais. Simtametėms lietuvių liaudies dainoms yra būdinga savita disonansinė polifonija, kuri mums skamba nuostabiai moderniškai. Paskaita ir koncertas įvyks Curtiss Hall, Fine Arts Building, 410 South Michigan Avenue, Chicago, Illinois, šį sekmadienį, rugšėjo mėn. 29 d., 4:30 v. p.p. Įėjimas nemokamas — kviečiami visi Chicago ir aplinkinių lietuvių. Renginius remiamas Illinois Arts Council ir National Endowment for the Arts lėšomis.

Child's Introduction to Multi-Ethnic Folk Arts“, kurią organizuoja City Arts Challenge Grant Program ir remia Chicago Office of Fine Arts, National Endowment for the Arts ir Chicago Community Trust. Registruoti reikia iki spalio 2 d. Daugiau informacijų galima gauti, skambinant Balzko muziejui — Pat Bakūnas, 947-2441.

• Religinės skaitybos būrelis Chicagoje pirmas šio rudens susirinkimas bus spalio mėn. 6 d., sekmadienį, 11 v.r., Jaunimo centro posėdžių kambaryje. Bus diskutuojama W. Taylor Stevenson knyga History as Myth. Knygą referuos ir diskutuos praves Mykolas Druga ir Algimantas Kezys.

• Margučio koncertas įvyks spalio 6 d., 3 v. p.p. Jaunimo centre, Chicagoje. Programoje — solistė Praurimė Ragienė — sopranas ir Linas Dambraiva — klasikinis gitaristas. Praurimė Ragienė, akompanuojama Manigirdo

Motekaičio, atliks naujai paruoštą repertuarą. Linas Dambraiva iš Pietų Amerikos yra koncertavęs Argentinoje, Bolivijoje, Venesueloje, El Salvadore ir Hondure. Siemėtis koncerto kartu su Caracas miesto simfoniniu orkestru. Dabar jis gyvena Denver, Colorado. Margutis kiekvieni neriatis metais savo koncertui pasikviečia čekiškais dar negirdėtus muzikos menininkus — ir šio sezono koncerte laukiamas gausios Chicago ir aplinkinių lietuvių publikos.

• Aloyzo Barono 5 metų mirties paminėjimo akademijs ruošia Lietuvių rašytojų draugija 8 m. spalio mėn. 11 d., 7:30 v.v. Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje. Programoje — LRD pirmininko Anatolijaus Kairoio žodis, po to Aloyzo Barono asmenybės ir kūrybos trumpi aptarimai: Aloyzas Baronas — redaktorius, žurnalistas, Lietuvių Fondo propagatorius (dr. Kazys Ambrozaitis), Aloyzas Baronas — rašytojas (Aušra Liulevičienė), Aloyzas Baronas — asmuo: draugiškumas, visuomeniškumas.

globoja vyskupas Paulius Baltakis ir parapijos klebonas kun. Viktoras Kriščiūnaitis. Savaitgalio programą pravesi pakviesta šios srities žinovė Loretta Giržaitis, kuri yra St. Paul vyskupijos, Minneapolis, Minnesota, religinio auklėjimo direktorė. Amerikos katalikų visuomenėje ji yra pasižymėjusi kaip paskaitininkė ir knygų autorė, parasiinis veiklas: Aids to Adult Scripture Sharing; The Church as Reflecting Community; Your Life: More Radiant than Noonday. Pastarieji liečia ne tik dvasinį brendimą, bet ir asmenybės vystymąsi. Knygas išleido Twenty Third Publications leidykla; savaitgalio metu jas bus galima įsigyti. Loretta Giržaitis, kilusi iš ankstyvosios JAV lietuvių išėvių kartos, yra gimusi Chicagoje; ji kalba lietuviškai. Numatyta savaitgalio programa: penktadienio vakarą susipažinimas, dalyvaujant Lorettai Giržaitis; šeštadienį — pokalbis „Žvilgsnis į save — Dievo duotas dovanas ir talentus“. Suaugusių religinis auklėjimas, jo svarba ir praktiškas vykdymas. Vyskupo talkos būrelio pasitarimas, kurį praves kun. Antanas Saulaitis, SJ, ir literatūros vakaras, sekmadienį — šv. mišios ir paskaita „Kaip malda išreiškia gyvenimą, kaip ji mus paveikia asmeniškai, o taip pat žmones, su kuriais gyvename, dirbame ir bendraujame. Paskaita bus pailiuosiuos filmą.

Dažnai kalbame apie dvasinio subrendimo ir religinio išsiuklėjimo stoka lietuvių tarpe, tačiau retai kada pasiryžtame ją nors konkrečiau šiuo reikalu daryti. Klausimus paliekame vyresniam amžiui, tiksliau sakant, senatvei, nors gyvenimo realybė nuolat reikalauja giliai apmąstyti atsakymų, nuolat reikalingos ir religinės žinios. Dvasinė ramybė, kad ir vyresniam amžiuje, neateina savaime; jos reikia sąmoningai siekti. Rengėjai todėl kviečia šio savaitgalio programoje dalyvauti ne vien detrotiškiems, bet ir lietuviams iš kitų kolonijų, kuriems šitie

• Balzko lietuvių kultūros muziejaus vaikų skyrius rengia amerikiečių liaudies meno šakos — antklodžių dygsniavimo (quilting) pamokas jaunimui. Penkių pamokų serija prasidės šeštadienį, spalio 5 d., ir tęsis šeštadieniais iki lapkričio 2 d. imtinai. Laikas — nuo 1 iki 2:30 v.p.p. Pamokos skirtos vaikams nuo 7 iki 14 metų amžiaus bei jų tėvams ir kitiems šeimos nariams. Jas praves Linda Platt, liaudies menininkė ir dygsniavimo specialistė. Per pamokas ji supažindins dalyvius su šio tradicinio amerikiečių liaudies meno istorija, jo pagrindine technika, išmokys karpyti, siūti, parinkti spalvas ir raštus, suderinti lopusius ir užbaigti siuvinį. Įvykdyti darbai bus išstatyti Balzko muziejaus vaikų skyriuje lapkričio mėnesį. Ši programa yra dalis serijos „Offshoots of Ethnic Art Roots: A

Dalia Kucienė kalba per Ateitininkų kongreso dailės parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, 1985 m. rugpjūčio 30 d. Toliau matyti kun. dr. Juozas Pranskis, „Draugo“ korespondentas, kun. dr. Valdemaras M. Ukūras, Ateitininkų Federacijos dviasios vadovas, ir Juozas Baužys. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Brazaičio raštai

(Atkelta iš 2 psl.)

būtų labai įdomios. Žinotume, kuria kryptim ta įtaka vyko... Nors Brazaitis vis rūpinosi politiką apvalyti nuo nemoralumo, bet dėl to nemoralumo jam kaip tik teko „daug kartėlio patirti“. Patirtum kartėliui, o taip pat Brazaičio rezistencinės dvasios intuicijai paryskinti galėtų patarnauti dr. Kazio Eringio Drauge straipsnis „Partizaninio karo (1944-1953) keturiadesimtmečiui“ (1985 m. rugpjūčio mėn. 10 ir 17 d.). Čia jis, atsiremdamas Brazaičio paruoštais Partizanų knygai papildais, tarp kitų įvykių pasakoja apie oportunistinių avantiūristų vestą kovą prieš idėjinis rezistentus. Prisidengė dviguba (krašto ir išėvijios rezistencijos) klastote, tariamai vykdydami kovojančio krašto valią. Vakaruose įsteigė Bendro demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio užsienio delegatūrą — BDPS UD ir paskyrė delegatūros narius. Norėdami laimėti visuomenės palankumą, paskelbė viliojančią krašto primato tezę. Tą „delegatūrą“ visos Vliko grupės pripažino. Net tokie seni politikos vilkai, Krupavičius (krikščionis demokratas) ir Kaminskis-Kairys (socialdemokratas) nors ir sąlyginai, bet pripažino. Tik vienus Juozas Brazaitis, kuris tuo metu Vlike atstovavo Lietuviai Frontui, iš karto suokė klastotę ir kviečiamas į BDPS UD atsisakė įeiti ir ją pripažinti. Avantiūristai, be krašto įgaliojimo BDPS UD įsteigė, be krašto atsilaukimo ją ir panaikino (1948 m.). Bet pyktis ant „krikdėmo“ Brazaičio ne tik neužgeso, o išaugo. Kai Deksnys, iškeliavęs Lietuvon, skelbė per NKVD (dabar KGB) filtrą leidžiamus viešus prisipažinimus, ju draugai Vakaruose steigė ultraslapta „Klevo“ draugiją visų pirma Brazaičiui, kaip pagrindiniam „priešui“, o taip pat ir kai kuriems jo bendraminčiams kompromituoti. Nors „Klevas“ ir neprigijo, bet prieš Brazaičio dvasios „krikdėmą“ ugnelė dar ir dabar teberusena. Vienas mėnraštis, kurio redakcijoje galima aptazinti bent du buvusio „Klevo“ narius, šiuo metu savo iltis yra nukreipęs prieš gyvus Brazaičio idėjų bendraminčius.

VLAK'o, BDPS ir „Klevo“ epizodai, artimai liečią Brazaičio asmenį, liudija, kad nedoro jėgos siautėjo ne tik okupuotoje Lietuvoje. Teisybės vardan, praėjus daugiau negu trim dekadom, tikruosius faktus kas nors turėtų paskelbti. Tai būtų kad ir post mortem už Brazaičiui padarytas moralines skriaudas tam tikras atsitiesimas. Iki šiol visi tų „pogrindžių“ dalyviai tyli, lyg vandens į burną pėmė. Kiek rašantysis yra iki šiol pastebėjęs, du iš tikrai tose intriguose dalyvavusių savo dalyvavimą viešai yra paneigę. Vargu tai yra garbinaga. Dar yra gyvų, kurie buvo BDPS UD ir „Klevo“ organizatoriai ir nariai. Yra ir „Klevo“ draugijos iniciatoriai. Kaip būtų gražu, jei kuris nors pasakytų, kaip iš tikro buvo, be kitų niekinimo, savęs aukštinimo, savo draugų baltinimo. Bet ar nepri-trūks moralinės drąsos?

1974 m. redaktinis kolektyvas, paruošęs I Laisvę Brazaičio numerį, savo žodį baigė taip: „Mielas skaitytojau... Įteikiame j Tavo rankas šį I Laisvę numerį, kad geriau pažintum Didįjį Lietuvį, kuris gyvas būdamas norėjo būti nežinomas“. Su didesne teise tą pat galėtų pasakyti penkių Brazaičio Raštų tomų redaktoriai. Jiems ačiū už tai.